

- zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1024-17#Text (дата звернення 28.02.2021).
5. Печніков В. С., Назаров В. В., Пашенко В. І., Зайцев В. М. та ін. Порядок проведення та оформлення експертних досліджень : метод. рек. Київ : ДНДЕКЦ МВС України, 2005. 18 с.
6. Винберг А. І. Криміналістическая экспертиза в советском уголовном процессе. Москва : Госюриздат, 1956. 220 с.

7. Рыжиков Д. А. Эксперимент в судебной экспертной деятельности : дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 2019. 151 с.
8. Сысоев Э. В., Селезнев А. В., Бурцева Е. В., Рак И. П. Криміналістическое исследование материалов, веществ и изделий : учеб. пособ. Тамбов : Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2007. 84 с.

В. І. Виноградов,

аспірант Національного університету «Одеська юридична академія», м. Одеса, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6212-0142>, e-mail: vadimvinogradov@gmail.com

ПИТАННЯ ЕКСПЕРТУ В ТЕХНІЧНІЙ ЕКСПЕРТИЗІ ДОКУМЕНТІВ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Анотація. Узагальнено питання експерту в технічній експертизі документів під час розслідування злочинів у сфері публічних закупівель. Визначено залежність цих питань від об'єктів експертизи й особливостей механізму злочинів у сфері публічних закупівель.

Ключові слова: технічна експертиза документів, публічні закупівлі, криміналістика.

Abstract. The question for the expert during the technical examination of documents in the investigation of crimes in the field of public procurements are generalized. The dependence of these questions on the objects of examination and the peculiarities of the mechanism of crimes in the field of public procurements has been established.

Keywords: technical examination of documents, public procurement, criminalistics.

Аннотация. Обобщены вопросы эксперту в технической экспертизе документов при расследовании преступлений в сфере публичных закупок. Установлена зависимость этих вопросов от объектов экспертизы и особенностей механизма преступлений в сфере публичных закупок.

Ключевые слова: техническая экспертиза документов, публичные закупки, криминалистика.

Розслідування злочинів у сфері публічних закупівель у процесі досудового розслідування зазвичай потребує застосування спеціальних знань у формі експертиз, які проводить експерт. Відповідно до ч. 1 ст. 69 Кримінального процесуального кодексу України (далі — *КПК України*) експертом у кримінальному провадженні є особа, яка має наукові, технічні або інші спеціальні знання, має право відповідно до Закону України «Про судову експертизу» на проведення експертизи і якій доручено провести дослідження об'єктів, явищ і процесів, що містять відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення, і дати висновок із питань, що виникають під час кримінального провадження та стосуються сфери її знань. У ч. 5 ст. 69 КПК України закріплено, що експерт зобов'язаний особисто провести повне дослідження й дати обґрунтований та об'єктивний письмовий висновок на поставлені йому запитання.

Перелік питань залежить від об'єктів технічної експертизи документів. Так, об'єктами експертизи під час розслідування злочинів у сфері публічних закупівель можуть бути паперові документи, технічні засоби виготовлення документів і матеріали документів. Від об'єктів експертизи залежать діагностичні й ідентифікаційні завдання та перелік питань до їх вирішення.

Питання експерту в технічній експертизі документів під час розслідування злочинів у сфері публічних закупівель формує учасник кримінального провадження, який призначає/ініціює проведення експертизи в межах і відповідно до КПК України.

Експерту в технічній експертизі документів під час розслідування злочинів у сфері публічних закупівель можуть бути поставлені такі загальні питання:

1. У який спосіб виготовлено документ? Застосовано один спосіб чи декілька?
2. Які сліди наявні на документі? Характер їх походження та зміст?
3. Чи внесено зміни в документ? Якщо так, то в який спосіб? Які зміни було внесено спочатку, а які — після?
4. Підпис виконано за допомогою факсиміле?
5. Чи наявні на документі вдавнені тексти? Якщо так, то який їх зміст і в який момент його було нанесено на документ?
6. На якому приладі виготовлено документ? На одному чи на декількох? Які характеристики цього приладу? Чи це цей прилад, який надано на експертизу?
7. За допомогою яких інструментів виготовлено документ? Які характеристики цих інструментів? Чи це ці інструменти, які надано на експертизу?
8. Чи документ цілісний, чи він є частиною іншого документа?
9. Який зміст документа?
10. Чи наявні в документі реквізити, штампи, печатки тощо? У який спосіб і в якій послідовності їх було нанесено? Чи нанесено відбитки наданими штампами, печатками? Який це вид кліше, його характеристики?
11. Які характеристики паперу, із якого виготовлено документ?
12. Які характеристики фарби (тонер, чорнило тощо), якою виконано текст/відбиток?

Окреслені вище питання є першочерговими в майже всіх видах технічних експертиз документів і слугують для загального ознайомлення з можливостями цих видів експертиз. На практиці перелік питань суттєво змінюється залежно від виду технічної експертизи, наявних об'єктів для дослідження та поставлених завдань. У контексті розслідування злочинів у сфері публічних закупівель слід визнати, що основна маса експертиз, необхідних для встановлення обставин кримінально-релевантної події (тобто механізму злочину), є бухгалтерськими та фінансовими. У межах цих

експертиз коло питань, що потребують з'ясування, найчастіше стосується саме змісту документів, який містять засновницькі, бухгалтерські, фінансові, ревізійні, аудиторські або вилучені під час перевірок контролюючими органами інші документи підприємств, установ, організацій.

Отже, перелік питань експерту в технічній експертизі документів під час розслідування злочинів у сфері публічних закупівель обумовлений об'єктом експертизи, поставленими ідентифікаційними й діагностичними завданнями та механізмом злочину.

О. К. Віхляєв,

науковий співробітник НДЦСЕ з питань інтелектуальної власності, м. Київ, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1632-9164>, e-mail: info@intellect.org.ua

І. В. Германюк,

науковий співробітник НДЦСЕ з питань інтелектуальної власності, м. Київ, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7401-9359>, e-mail: info@intellect.org.ua

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВОГО ДОКУМЕНТООБІГУ В ЕКОНОМІЧНІЙ ЕКСПЕРТИЗІ

Анотація. Розглянуто проблеми та перспективи розвитку судово-економічної експертизи внаслідок перетворення бухгалтерських документів та звітності з паперових на електронні.

Ключові слова: судово-економічна експертиза, бухгалтерські документи, цифровий документообіг.

Abstract. Problems and prospects of the development of forensic economic examination due to transformation of accounting documents and financial reports from paper to electronic are outlined.

Keywords: forensic economic examination, accounting documents, digital document flow.

Аннотация. Рассмотрены проблемы и перспективы развития судебно-экономической экспертизы вследствие преобразования бухгалтерских документов и отчетности из бумажных в электронные.

Ключевые слова: судебно-экономическая экспертиза, бухгалтерские документы, цифровой документооборот.

Цифровий документообіг відкриває нові можливості в роботі підприємств щодо скорочення часу та матеріальних витрат (за дослідженням, проведеним *Siemens Business Services* [1]):

- скорочення часу на пошук і обробку паперових документів (до 30%);
- час на роботу з паперовими документами у секретаря-референта (до 75%);
- у керівника на паперовий документообіг витрачається до 45% робочого часу;
- приблизно 6% паперових документів втрачаються або пошкоджуються;
- на узгодження паперових документів витрачається 60—70% робочого часу співробітників;
- кожен внутрішній паперовий документ копіюється до 20 разів.

Водночас наявність значних даних може надавати користь в деяких видах діяльності, але й ставить нові завдання в судовій експертизі [2]. Судові експерти починають стикатися з великими обсягом цифрових доказів, що містять великий набір даних, а також необхідність аналізу таких доказів.

Світові тенденції судово-економічної експертизи — вказувати на наступні найближчі події [3].

Облік операцій на веб-ресурсах. Через величезний обсяг електронної торгівлі, що викликаний зростанням через *COVID*, профілактика кіберзлочинів вимагає участі бухгалтерів, від яких частіше вимагають аналіз тенденцій в облікових записках веб-сайту. Тому висновки комп'ютерної експертизи потребують бути зміцненими експертами з бухгалтерського обліку.

Економічна експертиза в шахрайстві. 2019 р. внаслідок кіберзлочинів було вкрадено понад 4 млрд доларів, чим викликана потреба у фахівцях для запобігання цих злочинів та з'ясування, хто їх скоїв. Для вирішення цієї проблеми потрібна допомога судових експертів економістів з високою кваліфікацією. Розгляд спорів із шахрайства потребує доведення економічних показників, тому під час розслідування обмежитися виключно комп'ютерною експертизою стає дедалі складніше [3].

АІ (штучний інтелект). Штучний інтелект стає частиною майже кожної галузі (зокрема, судово-економічної експертизи). Він може в геометричній прогресії розширити практику введення даних.

Машинне навчання — це подальша еволюція штучного інтелекту, що починає знаходити доволі цікаві застосування в судово-економічній експертизі, особливо для запобігання кіберзлочинності. Створюються програми, які відстежують тенденції в кіберзлочинності та можуть фактично випередити його (на основі аналізу минулих злочинів і тенденцій, пов'язаних із цими злочинами) й визначити, де та у який спосіб кіберзлочинці планують завдати наступного удару.

Аналітика великих даних. Аналітика даних стане частиною кожного ділового сектора, і світ експертизи для цього не виняток. Судові експерти-економісти повинні мати більш глибоке розуміння аналітики даних загалом, що допоможе їм поліпшити результати роботи.

Дистанційна робота — це те, що подобається багатьом, однак вимагає обліку онлайн-операцій на веб-ресурсах. Очікується, що онлайн-торгівля також продовжить зростати.

Ці тенденції свідчать про наявність великої кількості робочих місць для компаній, які хочуть захистити свої облікові записи, і тих організацій, які витрачають кошти для розслідування порушень і переслідування кіберзлочинців.